

ERFGOED BRUSSEL

Een publicatie van het Brussels
Hoofdstedelijk Gewest

DOSSIER
DE HALLEPOORT

N°002

JUNI 2012

Afb. 1

Detail van de omlijsting op de onderbouw (© KIK).

GEORGES RÉMY

DECOR VAN HET VOORMALIGE SCOUTSLOKAAL VAN HET INSTITUT SAINT-BONIFACE IN ELSENE

FRANÇOISE BOELENS

Architecte verbonden aan de Directie
Monumenten en Landschappen

Het Institut Saint-Boniface, gelegen tussen de Viaductstraat 82 en de Raadstraat 59-63 in Elsene, dankt zijn ontstaan aan de parochiepastoor van de Sint-Bonifatiuskerk, (1846-1849, Vredestraat in Elsene). In 1862 nam hij het initiatief om een lagere school op te richten. Na tal van omzwervingen vond het instituut in 1911 een definitief onderkomen in een gebouw dat in 1854 door architect A. Slater was ontworpen als armentehuis voor 'enfants malades, rachitiques et valétudinaires'¹ en dat later herhaaldelijk werd verbouwd en uitgebreid, onder meer met een neogotische kapel die in 1911 door Ed. Careels werd ontworpen.

Op de benedenverdieping van een bijgebouw dat tegen deze kapel werd aangebouwd, bevindt zich een voormalig scoutslokaal dat met wand-schilderingen is versierd (afb. 4). Deze zijn recent toegeschreven aan Georges Rémy of Hergé (1907-1983) door Philippe Godin, die geldt als een van de toonaangevende biografen van de kunstenaar. De geestelijke vader van Kuifje en Bobby behoorde tussen 1921 en 1925 niet enkel tot de actiefste leden van de scoutsgroep; zijn eerste tekeningen verschenen in diezelfde periode ook in de scoutstijdschriften *Le Boy-Scout* en *Jamais Assez*. De wandtekeningen vertonen hiermee trouwens stilistische overeenkomsten.

De compositie in haar huidige staat beslaat de vier wanden van het scoutslokaal. Op de achtermuur bevindt zich een met de hand getekende kaart van België; een wigwammotief markeert de verschillende scoutkampen waaraan de groep sinds haar oprichting in 1918 had deelgenomen en alle plaatsen die ze had bezocht (afb. 2). Een kleinere kaart eronder toont België binnen Europa en geeft de buitenlandse scoutkampen aan; aan de rechterzijde bevindt zich de lijst van deze kampen.

Afb. 2

Gezicht op de achtermuur met een voorstelling van een kaart van België waarop met een wigwamotief de scoutskampen waaraan de groep had deelgenomen en de verschillende plaatsen die ze had bezocht zijn aangegeven (© KIK).

Rond deze voor de scoutsgroep bijzonder symbolische muur wordt de rest van de ruimte gestructureerd door motieven die met een sjabloon op de drie andere wanden zijn geschilderd: omlijstingen bakenen de verschillende registers op de muren af en versieren de deur- en vensteropeningen en de schoorsteen. Een eerste randversiering, die op een 1 meter hoge onderbouw rust, toont geharnaste ridders met een gevederde helm die op hun galopperende strijdrossen rijden en een lans met een wimpel vasthouden (afb. 1).

Een tweede fries rond het plafond beeldt een reeks Indianen en scouts uit die op handen en voeten sluipen. Het opschrift in morse waarmee de fries is versierd, luidt "La troupe de Saint-Boniface fut fondée le 20 décembre 18 chaussée d'Ixelles, l'Abbé Helsen son premier directeur prêtre".

Rond de muuropeningen, ten slotte, zien we twee groepen van drie scouts die rug aan rug staan; ze trekken hard aan touwen die aan een rond blazoen

Afb. 3

Gezicht op een van de zijmuren: motieven met sjabloon. Rond de gedichte deuropening: klimoefening. Opmerkelijk is het spaarzame gebruik van middelen om de tafereLEN op te bouwen: een gewone omkering van de sjablonen is voldoende om beweging te scheppen. De rest van de muur is in drie registers verdeeld: de donker gekleurde onderbouw, de lichtere bovenzijde van de muur en een fries onder het witte plafond (© KIK).

hangen, dat dienstdoet als hijskatrol langs elk kozijn en waarop hun maten klimmen (afb. 3). Dit motief wordt her-nomen op de schoorsteen, waarvan de haard is versierd met tegels met afwisselend een gele lelie tegen een rode achtergrond en een brandende liefde tegen een groene achtergrond, verwijzend naar het officiële embleem van de Belgische katholieke scouts.

Deze decoratie is een perfecte illustratie van de tendens binnen de prille scoutbeweging om de waarden waarvoor ze stond met behulp van eenvoudige en goedkope middelen uit te drukken. Ze zijn geïnspireerd op de traditionele ridderlijke en christelijke wereld maar drukken tegelijk een zin voor avontuur en een nauwe band met de natuur uit. De eerste waarden worden door de riddermotieven voorgesteld, de tweede door de Amerikaanse Indianen.

In 1935 werd het te klein geworden lokaal vervangen door een groter, ook met een decoratie van de hand van de jonge Hergé, waarvan echter geen zichtbare

Afb. 4

Algemeen gezicht op de gebouwen van het Institut Saint-Boniface binnen het huizenblok: links de neogotische kapel (1911) waartegen een bijgebouw in rode baksteen is aangebouwd. Op de benedenverdieping bevindt zich het voormalige scoutslokaal, versierd met muurschilderingen (© KIK).

sporen overblijven. Het oorspronkelijke lokaal werd nadien nog als garage en als berghok gebruikt. Hoewel het bestaande schilderwerk nog leesbaar is, bevindt het zich in vrij slechte staat (aanwezigheid van gaten, graffiti, haken, buizen en lichtarmaturen, afbladderende figuren, brandsporen, ...), zelfs al verzekert het omhulsel waarin het kleine gebouw zich bevindt nog altijd een voldoende isolatie en een op het eerste gezicht constant klimaat. Het gehele Institut Saint-Boniface is ingeschreven op de inventaris van het onroerend erfgoed. De hier besproken schilderijen genieten geen andere wettelijke bescherming.

BRONNEN

Archief van de Directie Monumenten en Landschappen, beschermingsdossier nr. 2071-0173; DEBULPAEP, M., SCHUDEL, W., *Constat d'état et descriptif des mesures de protection préventive des peintures murales réalisées par G. Rémy dans le local scout de l'école Saint-Boniface, rue du Viaduc à Ixelles*, Koninklijk Instituut voor Kunstpatrimonium, 2008.

1. 'zieke en zwakke kinderen en rachitispatiëntjes'

REDACTIECOMITÉ

Jean-Marc Bасыn, Stephane Demeter, Paula Dumont, Cecilia Paredes en Brigitte Vander Brugghe, met de medewerking van Anne-Sophie Walazyc voor het kabinet van Charles Picqué, minister-president belast met Monumenten en Landschappen

COÖRDINATIE PRODUCTIE

Koen de Visscher

REDACTIE

Dossier: Blaise Beaume, Marco Bollen, Sylvianne Modrie, Philippe Sosnowska, Wolfgang Vahsen

Varia: Françoise Boelens, Thomas Coomans, Michael De Bouw

News: Ann Degraeve, Paula Dumont, Myriam Goblet, Elisabeth Gybels, Michèle Herla, Michèle Kreutz, Harry Lelièvre, Isabelle Leroy, Cecilia Paredes, Brigitte Vander Brugghe

VERTALING

Hilde Pauwels, Eric Tack, Gitracom

NALEZING

Mia Verstraete, Harry Lelièvre en de leden van het redactiecomité

VORMGEVING

Jean-Marc Klinkert

DRUK

Dereume Printing

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Philippe Piéreuse, Directie Monumenten en Landschappen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, CCN - Vooruitgangstraat 80, 1035 Brussel

De artikelen zijn gepubliceerd onder de verantwoordelijkheid van de auteurs. Alle rechten voor het reproduceren, vertalen of herwerken zijn voorbehouden.

HERKOMST VAN DE FOTO'S

De meeste iconografische documenten werden ter beschikking gesteld door de auteurs en zijn afkomstig van verschillende verzamelingen (referentie vermeld bij elke illustratie).

Mochten er ondanks onze inspanningen om alle reproductierechten te betalen toch nog gerechtigden zijn die niet gecontacteerd werden, dan worden zij verzocht zich kenbaar te maken bij de Directie Monumenten en Landschappen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

FOTO OMSLAG

Park van de Hallepoort (foto A. de Ville de Goyet, 2012 © MBHG)

LIJST MET AFKORTINGEN

ARB - Académie royale de Belgique
ASB - Archief van de Stad Brussel
KBR - Koninklijke Bibliotheek van België
KIK - Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium
KMGK - Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis
KMSKB - Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België
MBHG - Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest - Documentatiecentrum van het Bestuur Ruimtelijke Ordening en Huisvesting
MSB - Museum van de Stad Brussel

ISSN

2034-578X

WETTELIJK DEPOT

D/2012/6860/11

Cette revue paraît également en Français sous le titre BRUXELLES PATRIMOINES